

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Фоміна Н., студ. гр. ЖТ- 02,

Панченко Ю.В., к. істор. н., ст. викл. СумДУ

Важливою запорукою прогресивного демократичного розвитку новітньої України є не лише формування власної нової, національно зорієнтованої еліти, але й узгодження дій еліти загальнонаціональної і місцевої (регіональної). Власне, від такої узгодженості суттєво залежить не лише результат державотворення, але і єдність, цілісність України як унітарної держави.

У сучасній політології є два основні підходи до визначення поняття «політична еліта» та її ролі у суспільстві – функціональний і цілісний. Перший пов'язаний з формальним соціальним статусом представника еліти в суспільстві. Другий визначає еліту на основі своєрідного духовного аристократизму, культури, освіти, волі тощо. Іншими словами, поділ еліти України на регіональну і національну можливий, передусім, за компетенцією, функціональними її особливостями, діапазоном конкретних питань, які їй доводиться вирішувати. Звичайно, розподіл на еліту регіональну і загальнонаціональну можна здійснювати і за істотними відмінностями між загальнонаціональною (столична, обласна) і регіональною (провінційна) елітами. Тут маємо брати до уваги такі ознаки: рівень освіти, інтелекту; функціональний вплив на соціально-економічну і політичну ситуацію в Україні (ступінь можливостей і реальних дій).

Неважко помітити, що в багатьох випадках регіональна еліта, маючи специфічні риси й особливості, повноваження, разом з тим багато в чому копіює загальнонаціональну (столичну) еліту. Хоча заради істини треба вказати і на те, що з роками регіональна еліта України (особливо в колишніх високоіндустріальних центрах) стає все більш досвідченою, самодостатньою у вирішенні конкретних соціально-економічних, політичних та інших проблем, тобто – мало поступається еліті загальнонаціональній.

За усіма ознаками у сучасній Україні домінуючою за ціннісними орієнтаціями, реальними діями є тоталітарно-ліберальна еліта. До першої відносимо колишніх функціонерів, до другої – еліту, безпосередньо пов'язану з соціально-ринковою, підприємницькою діяльністю, бізнесом.

Великі надії в Україні з перших років незалежності поклалися на «нову» українську еліту. І саме тому, що вона почала було формуватися переважно як носій національно-культурних ідей і цінностей. За таких обставин потенційно наріжним каменем творення новітньої української держави мала стати тисячоліттями незреалізована національна ідея. Так, однак, не сталося. Поступово на ключові посади, в тому числі й президентську (Л. Кучма), прийшли лідери господарського, економічного типу, підприємці, власники, банкіри.

Для сучасної української еліти будь-якого рівня властивий так званий киевоцентризм, з поділом на київську, донецьку, дніпропетровську і трохи харківську еліту, суттєву різницю між якими все ж помітити майже неможливо. Якщо колишній компартійний еліті (України, СРСР) були притаманні такі риси, як комчванство, самовпевненість, відірваність від народу, невміння спілкуватися з ним, то в цьому плані мало чим відрізняється від неї сучасна українська еліта.

Серед політичних лідерів сучасної України можна виокремити два типи:

"поступливий" — лідер консервативного типу, тобто такий, що під певним тиском намагається зберегти в країні раніше існуючу систему;

"інверсійний" — лідер, якого визнають і сприймають через переслідування його владою чи критику з боку інших лідерів або політичних сил.

Аналізуючи феномен сучасного політичного лідерства в Україні, щодо багатьох лідерів абсолютно неможливо визначити, є вони лідерами загальнонаціональними чи регіональними; інтереси яких соціальних груп захищають; яке їх ставлення до існуючого суспільного устрою — функціональне, дисфункціональне чи стабілізуюче. Інакше кажучи, нині в Україні не бракує так званих "розмитих лідерів", які діють адекватно суспільно-політичним змінам і конкретним колізіям. Таких лідерів скоріше забагато. А тому поява дедалі більшої кількості лідерів елементарного популістського типу загрозна для України. І це тоді, коли суспільство сьогодні надто гостро потребує сильних лідерів, гідних сповна взяти на себе відповідальність за долю усїєї нації, а не лише за долю своїх виборців.

У житті кожного суспільства є фундаментальні цінності, співвідношення яких, власне, і має визначати його еліта. Серед таких цінностей особливо виділяються такі діалектично суперечливі цінності, як: свобода і необхідність; держава і ринок. Образно кажучи, чим більше держави, державного регулювання (втручання), тим менше ринку і свободи. Це аксіома, хоча стовідсотково відкидати державне регулювання аж ніяк не слід. Принципово важливо, що і загальнонаціональна і регіональна еліта в Україні – це еліта не стільки політична, скільки економічна, еліта ділових кіл.

Усїй українській еліті нині бракує, передусім, державницької відповідальності за практичні дії, а також і політичної культури. Ще В. Липинський наголошував, що політична культура – це глибоке

усвідомлення елітою свого не просто класового, але національного інтересу і активна творча діяльність з його реалізації в процесі служіння своїй державі та в здобутті політичної влади. Для багатьох представників нинішньої української еліти здобуття влади є самометою, егоїстичним, але не державницько-національним прагненням.